

Remissvar på Stockholm stads riktlinjer för att tillgodose nationella minoriteters rättigheter

Bakgrunden till förslagen i Stockholm stads riktlinjer för nationella minoriteters rättigheter är för att stärka och främja skyddet av de nationella minoriteternas rättigheter i Stockholm Stad.

Sameföreningen Stockholm har som övergripande syfte att verka i Stockholm med omnejd för att främja samiska intressen i kulturella, sociala och ekonomiska hänseenden. Föreningen arbetar också för att sprida kunskap och öka medvetenheten om samiska förhållanden både utanför och i Sápmi samt för att stärka den samiska identiteten och tillhörigheten. Ur Sameföreningen Stockholms synvinkel har utredningen tagit sig an viktiga frågor. Vi har tagit del av förslaget och vill framföra nedanstående synpunkter.

Sammanfattning

Sameföreningen i Stockholm ser positivt på de nya riktlinjerna men önskar förtydliganden inom vissa områden. Förslaget om att utbildningsnämnden ska öka distansundervisningen ses med viss försiktighet utifrån det ställningstagandet utbildningsnämnden har idag om att direkt erbjuda distansundervisningen utan att annonsera efter befintliga lärare. Önskan om ett stabilare läge för samiska modersmålslärare inom Stockholms Stad är en mycket viktig fråga för samer i Stockholm och det är med glädje vi ser att utbildningsnämnden ska stärka lärarbristen. Vi ställer oss dock frågande till hur detta ska ske, och hade önskat en tydligare formulering. Något som inte behandlas i riktlinjerna är rätten till två modersmål, något som ställer språk mot varandra och inte uppmuntrar till studier i nationella minoritetsspråk. Att riktlinjerna inte förtydligar hur staden ser på begreppet "delar av verksamhet" och har ett oregrerat förhållningssätt till antal timmar för modersmålsstudier gör att förutsättningarna varierar stort mellan de samiska varieteterna men även inom de nationella minoriteterna i stort. En minsta reglering på två timmar per vecka för modersmål skulle kunna skapa möjlighet till "samisk integrering" som i sin tur skulle främja den samiska identiteten.

Utökad och förstärkt utbud för stadens bibliotek behandlas och dess viktiga roll skulle kunna belysas ytterligare. Att samråden även ska beröra biblioteksutveckling är en önskan.

Förslagen kring kompetenshöjning i organisationen och inventering av befintlig personal med nationella minoritetskunskaper känns genomtänkta och skulle innebära kvalitetshöjning för Stockholm Stads arbete kring demokrati och inflytande för sina invånare. Att arbeta för att rekrytera medarbetare med kunskaper inom de nationella minoritetsspråken ökar medbestämmandet för samerna och på längre sikt stärker de nationella minoritetsspråkens status. Medarbetare i Stockholm Stad med direktkontakt med dess invånare, och framförallt de som arbetar direkt med frågor rörande de nationella minoriteterna, behöver ha fördjupade kunskaper kring minoritetslagstiftningen. Att dessutom verka för att universitet i kommunen ökar sin utbildning i samiska frågor är en del i utvecklingsarbetet och bör finnas med i riktlinjerna.

Att Stockholm Stad kommer erbjuda fasta rutiner för samråd på olika nivåer skapar dialog, delaktighet och inflytande. Sameföreningen ser styrkan i kontinuerliga samråd för att ha en långsiktighet i samiska frågor. Dock samtycker vi inte till att begränsa antalet deltagare till två stycken då detta inte möter målet för samråd på minoriteternas villkor.

Nationella minoriteters rätt till sitt minoritetsspråk

Distansundervisning

Utredningen föreslår att utbildningsnämnden ska *"tillgängliggöra undervisning genom utökad distansundervisning, anpassade läromedel eller andra sätt"*. Detta ses på med viss försiktighet i och med utbildningsnämnden och språkcentrums aktuella arbetssätt inom vissa samiska varieteter i dagsläget. Utbildningsförvaltningen erbjuder direkt distansundervisningen utan att annonsera efter befintlig lärare i kommunen, med hänvisning till att man innan avtalet med Sameskolsstyrelsen som skrevs år 2016, har haft svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens. Dock är folkrörligheten till Stockholm Stad stor och en lärarsituation kan förändras och bör därför inte ses som statiskt. Formuleringen i riktlinjerna kan ge ytterligare upphov till misstolkning, där distansundervisning blir det primära valet trots en tydlig lagstiftning (*skollagen 2010:800, kap 23, §3a*). Sameföreningen i Stockholm är positiv till utökad distansundervisning om ingen kompetent lärare går att finna i närområdet och om Stockholm stad har gjort vad som rimligen kan krävas för att anordna modersmålsstudier med en befintlig lärare i staden.

Förstärka tillgången till lärare

Att utbildningsnämnden *"vid behov ska förstärka tillgången av lärare"* ser vi med stor glädje på. Det hade varit ännu bättre om riktlinjerna beskriver hur det i praktiken ska hanteras av staden. Helst eftersom samiskan är klassad som hotade språk enligt FN-organet UNESCO. Önskan är stor att Stockholm stad ska hjälpa till att driva på språkrevitaliseringsarbetet och Sameföreningen Stockholm har kännedom om och det finns stort engagemang med att återta språket för samerna i Stockholm. Lika viktigt som det är att identifiera behovet av utbildningsinsatser i samiska språk och stödja personal med samisk bakgrund i deras möjlighet att utveckla sin språkkompetens, är det att staden har resursbristen i åtanke när de sätter kravprofil för lärare inom de olika samiska varieteterna.

Ett exempel är sydsamiskan där medelåldern för modersmålstalarna som haft samiskan som dominerande språk i hemmet är runt 75 år. Den yngre generationen sydsamer har vanligast svenskan som första språk i hemmet och har lärt sig sitt modersmål via aktiva utbildningsinsatser. Senast Stockholm stad ansökte om lärare i sydsamiska, publiceringsdatum 2015-05-18, lydte kvalifikationerna som följer: *"Du ska ha en lärarutbildning och erfarenhet som lärare. Du ska ha sydsamiska som modersmål och goda kunskaper i svenska. Viss datorvana."* En kravprofil som inte många sydsamer uppfyller och som eventuellt har varit en del av Stockholms stads svårigheter att anställa lärare i vissa samiska varieteter. Förståelse om språkets utmaningar är viktig, för att kunna skapa en kravprofil utifrån varje språks förutsättning.

Rätten till sina modersmål

Riktlinjerna saknar hur Stockholms Stad ska ställa sig till frågan om att ha två stycken hemspråk. I riktlinjerna framkommer det att *"utbildningsförvaltningen ska uppmuntra barn och ungdomar till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråken"*. I dagsläget upplever inte alla samer att modersmålsstudier uppmuntras som önskvärt, eftersom alla barn inte ges den möjligheten att läsa samiska eftersom de har ytterligare ett hemspråk. Detta leder till att föräldrar tvingas välja. Om valet av modersmålsstudier då ligger mellan ett världsspråk och samiskan blir tyvärr valet för många familjer världsspråket. För att rädda ett utdöende språk måste även detta tas i betänkande. Idag är samer och svenskar som bor i Stockholm inte enbart samisk/svensk.

Nationella minoriteters rätt till sin kultur

Biblioteken

Vad gäller biblioteken så skulle vi vilja hänvisa till den färskta lägesbeskrivning som Kungliga biblioteket gjort om hur biblioteken i landet arbetar med de nationella minoritetsspråken, se: [http://www.kb.se/Dokument/Biblioteken%20och%20de%20nationella%20minoritetsspr%C3%A5ken_6.6-2018-17%20\(002\).pdf](http://www.kb.se/Dokument/Biblioteken%20och%20de%20nationella%20minoritetsspr%C3%A5ken_6.6-2018-17%20(002).pdf)

Rapporten visar att bibliotekens verksamheter bör stärkas vad gäller de nationella minoriteterna. Vi vill även, utifrån vad som framkommit i denna utredning, understryka vikten för bibliotekens roll vad gäller de nationella minoriteternas rättigheter. Biblioteksplanen skall innehålla mål för både mediasamlingar och verksamhet som är framtaget genom samråd med varje språkgrupp. Separat samråd med varje minoritet då behoven skiljer sig. Biblioteksplanen ska följas för att se dess resultat.

Biblioteken ska uppmärksamma de nationella minoriteternas högtidsdagar. Biblioteket bör även ha temaveckor om samer. Viktigt med ingångar till språket för samer där som inte talar samiska och vill lära sig språket tillsammans med sina barn. Ett stöd i lästräningen blir då olika typer av programverksamhet på bibliotek och andra miljöer i Stockholms Stads regi då barnet med föräldern får en bredare språkmiljö.

Vad gäller tex. skyltning, texter och information på webbsidor bör de nationella minoriteternas kultur och språk synas. Bibliotekarier bör ha kunskap om samiska författare och uppmärksamma dessa för allmänheten.

Nationella minoriteters rätt till information

Biblioteken ska ansvara för att det finns övergripande information om de nationella minoriteterna och författare från de olika minoriteterna på deras webbsidor. Även bibliotekens verksamhet bör kommunstyrelsen samarbeta med för att utveckla former för att tillvarata medarbetares kompetens i de nationella minoritetsspråken och kulturer.

Kompetensutveckling och rekrytering

Kompetenshöjning

Att Stockholm stad ska stödja kompetensutvecklingsinsatser för sin personal och arbeta för att rekrytera medarbetare med kunskaper inom de nationella minoriteterna är enormt positivt. I dagsläget har Sameföreningen i Stockholm kännedom om att personal som arbetar i direktkontakt med samiska frågor har bristande kunskap inom minoritetslagstiftningen och de utmaningar, som samiska frågor har i dagsläget. En önskan hade varit att frågor som direkt berör samer bör företräddas av medarbetare med god kunskap eller ännu bättre, de som har samisk härkomst. Detta för att stärka det samiska perspektivet. All verksamhet ska göras med samer inte för samer. För att understryka att samer behöver vara involverade tidigt i all typ av verksamhet som på något sätt påverkar samers liv i Stockholm Stad.

Stockholms Stads medarbetare behöver även förståelse för de särskilda skyldigheter Stockholm Stad har till samer, då samer är ett urfolk samt kunskap om de konsekvenser svenska statens koloniala behandling av samer fått vad gäller de språkkunskaper i de samiska språken samer har idag.

Något som skulle kunna stärka Stockholms stad i sitt arbete kring just kompetensutvecklingen är att staden bör verka för att universiteten i kommunen/länet ska utöka sin utbildning i samiska språk,

historia och kultur. Det är en förutsättning för att kompetensen ska kunna höjas hos handläggare och lärare och alla andra berörda.

Nationella minoriteters rätt till förskola och äldreomsorg på sitt språk

Förskoleverksamhet och äldreomsorg

Begreppet "hela eller delar av verksamheten" är svårdefinierat. Önskvärt hade varit om riktlinjerna kan definiera vad som är lägsta godtagbara nivå för staden så att inte enskilda tjänstemän behöver göra den definitionen. Det bör förtydligas vad som krävs av Stockholm Stad för att kalla det för delar av verksamheten. Detta blir extra viktigt för att grunden för barns språkutveckling och den senare språkkompetensen och identiteten läggs i förskoleålder. Barn och ungdomar är därför en nyckelgrupp i arbetet med att trygga samiskans ställning.

Här bör biblioteken erbjuda bibliotekstjänster som tex bokdepositioner, bokpåsar, talböcker och språkpaket. Biblioteken ska även bidra med att få möjlighet att utveckla sitt språk.

Samiskt integrering - stärka samisk identitet

På ett liknande sätt står det inget i riktlinjerna om hur många modersmålstimmar som Stockholm stad ska erbjuda som minsta kriterium vid modersmålsstudier för minoritetsspråk. Detta leder till en bedömningsfråga beroende på tjänsteman. Vi i Sameföreningen i Stockholm önskar att Stockholm stad skulle sträva efter att ge minst två timmar modersmål i veckan. Detta skulle skapa möjligheten till samisk integrering vilket innebär att samiska elever i grundskolan har rätt att få modersmålsundervisning utöver den ordinarie modersmålsundervisningen i samiska. Skolan och kommunen kan ansöka om medel från Sameskolstyrelsen för att möjliggöra för samiska elever att få fler lektioner i samiska samt andra ämnen som samisk slöjd och samisk hemkunskap mm. Ett minsta kriterium för att erhålla bidrag är att eleven genomför två klocktimmar samiska som modersmål. I dagsläget ges det, för flertalet samiska barn, enbart max en timme i veckan, så samisk integrering är inte tillämpbar vilket ger samiska barn bristfällig kunskap i såväl språket och kulturen vilken dessvärre leder till en svag samisk identitet.

Nationella minoriteters rätt till delaktighet och inflytande

Samråd

Att Stockholm Stad kommer erbjuda fasta rutiner för samråd på olika nivåer skapar dialog, delaktighet och inflytande. Sameföreningen ser styrkan i kontinuerliga samråd för att ha en långsiktighet i samiska frågor samt som ett verktyg för båda parterna att följa upp riktlinjerna och andra viktiga frågor. Riktlinjerna beskriver att de nationella minoriteterna utser genom sina föreningar representanter till samråden. Minoritetsföreningarna får utse två personer att delta vid vardera samrådstillfälle. Vi samtycker ej med förslag om begränsning av antal personer att ta med till samråd då detta inte kan anses demokratiskt.

Gällande det tematiska innehållet i samråden, och den ovan beskrivna rollen och inflytande som Stockholms bibliotek har för allmänheten, så bör de extra samråden även beröra biblioteksutveckling.

Sameföreningen i Stockholm